Mircea Eliade, Vintilă Horia şi un istoric răpit prin Berlinul de est

Motto : „Lui Noica i-am admirat curajul de a fi rămas pe poziţie aici, deşi scria parcă liber. Ne întâlneam la Schitul Păltiniş şi la Sibiu... şi am avut câteva momente de respiro duhovnicesc” (Mitropolitul Antonie Plămădeală, în „Jurn. Lit.”, 9 iunie 2005).

„Dacă ar fi apucat să-şi citească dosarul, Noica l-ar fi repudiat”, scria Sorin Lavric în postfaţa unuia din volumele din seria *Noica în arhiva Securităţii* (Ed. MNLR, 2009, p. 338), fără a-şi da seama că însuşi *Jurnalul de la Păltiniş* (1983) a fost, ca să zicem aşa, o primă „selecţie” din urmărirea pe ascuns a filozofului (cf. Isabela Vasiliu-Scraba, *Noica în cifru „humanist”*, vezi „Acolada”, Satu Mare, anul V, nr 4 /42), aprilie 2011, p.16). În toamna anului 1983 *Jurnalul de la Păltiniş* a fost citit şi **repudiat** de Noica, precum bine s-a văzut în documentele de arhivă securistă publicate după un sfert de secol.

Despre proiectul de-al „momi” pe Mircea Eliade să revină în ţară, Lavric notează în aceeaşi postfaţă la fel de neinspirat că „nu securiştii trebuiau să-i inspire lui Noica proiectul” (p.342). Dacă ar fi vrut să scrie în duhul adevărului (şi nu „trăgând cu ochiul” la ce spun puternicii cripto-comunismului contemporan) ar fi putut sesiza remarcabila „unitate stilistică” a proiectului ratat în cazul lui Eliade şi ratat (cam în aceeaşi perioadă) în încercarea securistă de aducere în ţară a laureatului Premiului Goncourt printr-o scrisoare trimisă lui Vintilă Horia de către fostul director al prestigioasei reviste „Gândirea” (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Radu Gyr despre falsificarea istoriei literare la „acrobatul” George Călinescu*).

Cu ceva mai multă bunăvoinţă faţă de faimosul scriitor care a fost Vintilă Horia (1915-1992), chiar înainte de anul publicării volumelor (bine periate) din seria *Noica urmărit de Securitate*, Lavric putea reţine şi răspunsul extrem de inteligent şi de interesant dat „maestrului” Crainic, „mai marele său” care l-a ajutat pe Vintilă Horia „să fie ceea ce este” şi care în 1972 îi scrisese din ţară (la comandă securistă, de nerefuzat !) despre „împăcarea cu Patria noastră care ea însăşi vă întinde braţele şi ştie că are ce să vă dea [vouă exilaţilor] ca s-o admiraţi şi ca s-o iubiţi ca pe mama voastră” (vezi Vintilă Horia, *Reîntâlnirea cu Nichifor Crainic*, în vol. Vintilă Horia, *Suflete cu umbră pe pământ*, Bucureşti, 2004, p.32). Beneficiind de o bursă de studiu la Madrid în 1991 şi 1992, Cristian Bădiliţă scria în cunoştinţă de cauză despre „figura lui Vintilă Horia” care era şi a rămas în Spania „foarte cunoscută... când a murit, toate posturile de televiziune şi-au început telejurnalele cu această ştire. Prietenii spanioli îi citiseră cărţile încă din adolescenţă. Un grup de studenţi îl frecventa ca pe un fel de guru care întrecea cu mult competenţele unui banal profesor universitar... ştiu cât de mult îl preţuiau spaniolii, adică la justa lui valoare” (rev. „Rost”, nr. 16, iunie 2004). În contrast cu atare dovezi de preţuire în Spania a universitarului Vintilă Horia (care a fost şi primul romancier străin premiat cu cea mai înaltă distincţie a literelor franceze), în „Patria noastră”, la moartea doctorului în filozofie Constantin Noica, lipsit de catedra universitară care i se cuvenea, regimul de teroare ideologică a impus o tăcere absolută, doar posturile de radio de dincolo de Cortina de fier anunţând pe 4 decembrie 1987 decesul filozofului „de modă veche”, cum se auto-intitula Noica. *De dignitate Europa*, ultima carte scrisă de Noica, a apărut întâi în germană în 1988, manuscrisul românesc, intitulat *Modelul cultural european* , fiind tipărit abia la doi ani după reeditarea *Jurnalului de la Păltiniş* din 1991. Tradus în suedeză, acelaşi *Jurnal...* a înlocuit orice scriere a lui Noica la Institutul Cultural Român din Suedia în anul 2009, anul centenarului naşterii filozofului Noica.

În comentarea scrisorii primită de la octogenarul Nichifor Crainic, Vintilă Horia sublinia ză un lucru neglijat mult prea des ca să nu pară dinadins: „cultura românească actuală e o reuşită, o contribuţie la cultura universală, numai prin românii din exil: Brâncuşi, Enescu, Eugen Ionescu, Mircea Eliade şi Vintilă Horia, toate aceste nume fiind citate dintr-un articol în care autorul respectivului text publicat dincolo de Cortina de fier „aduce un curios omagiu” (V.Horia, op. cit.) României comuniste.

Dacă cele două proiecte vizând invitarea securistă dincoace de Cortina de fier a lui Eliade prin Noica şi a lui Vintilă Horia prin Nichifor Crainic n-au putut fi duse la bun sfârşit, în schimb, a existat înaintea acestora un proiect similar (la începuturile sale) încununat de succes, proiect prin care un istoric născut în 1905, pentru că n-a dat curs invitaţiilor epistolare venite din ţară, a fost răpit de Securitate pe 20 decembrie 1957. Din Berlinul de Vest a fost trecut în Berlinul de Est, sechestrat, adus cu forţa în ţară şi anchetat prin schingiuire, întemniţat în regim de exterminare până în august 1964, pentru a fi apoi angajat ca arhivar avându-l drept şef pe unul dintre foştii săi anchetatori.

În tentativa de a-l invita în ţară pe istoricul dr. Aurel Decei (1905-1976), profesor universitar în Turcia şi colaborator de seamă la cea mai prestigioasă Enciclopedie turcă, Securitatea s-a folosit de doctorul Iuliu Haţieganu, pus să scrie pe tema împăcării exilatului Aurel Decei cu Patria care-i întinde braţele plină de iubire.

Răspunsul verbal dat trimisului Securităţii care-i adusese scrisoarea doctorului Haţieganu a fost următorul: „România de care pomeneşti dta este o formaţiune hibridă, sovieto-comunistă, pe care eu şi poporul meu vreau s-o vadă pierind... când vălul care e ţesut peste ţara mea se va ridica, atunci mă voi întoarce. Acum lucrez aici, în lumea liberă, ca să fac să nu se uite că există o Românie care nu vrea nici comunism, nici ruşi la ea acasă” (cf. vol. I. Opriş, *Aurel Decei, sau destinul disperării*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2004, p. 133).

După ce statul poliţienesc comunist dăduse o oarecare Decizie de graţiere a exilaţilor, istoricului Aurel Decei (care fusese ataşat de presă la Legaţia Română din Turcia începând cu anul 1940 şi până în 1947) i-au parvenit la Istambul întâi nişte scrisori de-ale mamei şi fraţilor săi insistând să revină acasă, mama de 80 de ani rugându-l să se întoarcă pentru că pensia îi fusese sistată (fără pensie fuseseră lăsaţi şi părinţii lui Cioran, ai lui Eliade şi ai multor alţi „trădători de ţară” cum erau numiţi exilaţii de către m e r c e n a r i i ocupantului sovietic). Fostului consul aducător al scrisorilor, profesorul Decei i-a spus că recunoaşte scrisul mamei sale pe care n-a văzut-o de zece ani, dar vede că „stilul nu este al ei” (8 aprilie 1956, în op. cit., p.129). În vara aceluiaşi an Securitatea a aranjat (tot prin fostul consul) să-i fie înmânată profesorului A. Decei de la Universitatea din Istambul şi o scrisoare a doctorului Iulian Haţeganu prin care acesta îi spunea de un post sigur de universitar care îl asteaptă la Cluj, numai să vină, căci întreaga comunitate academică îi va întinde un covor roşu pe care să păşească, onorat în ţara comunistă pentru vastele sale cunoştinţe de istorie stăpânind 14 limbi între care turca, persana, araba, ebraica, greaca veche, latina, pe lângă o mulţime de limbi moderne.

Mircea Eliade

Scrisoarea doctorului I. Haţieganu neavând succesul scontat, s-a recurs la metoda folosită în 1956 pentru „aducerea forţată” a lui Beldeanu implicat în atacarea Legaţiei de la Berna în 1955, cu procesul ce-a urmat în care O. Beldeanu a fost apărat de M. Fărcăşanu. Printr-un comerciant turc născut în România, Beldeanu a fost răpit în 1956 de Securitate, adus în Berlinul de Est, anchetat în ţară şi omorât. Un an mai târziu, în 1957, profesorul Aurel Decei a fost momit să vină în 19 decembrie 1957 la Berlin prin acelaşi comerciant ca şi în cazul răpirii prin Berlinul de Est a lui Beldeanu. Pe 20 decembrie savantul (care în lumea liberă reprezentase adevărata Românie la Congrese de istorie şi orientalistică) intrase deja în ghearele Securităţii, fiind silit să trăiască şi să moară în România „dupărăzboiului” (apud. Vintilă Horia) de soarta căreia se tot interesase de la românii fugiţi prin Turcia.

Pentru exilul românesc îngrijorat de dispariţia savantului, fusese aranjat un scenariu, conform căruia istoricul ar fi fost amnistiat şi ar fi cerut „repatrierea în baza Decretului în vigoare”, fiind ajuns deja în ţară. Scenariul pregătit din vreme n-a ţinut cont de perioada de valabilitate restrânsă până la 23 august 1955 a Legii amnistiei crimelor politice publicată de guvern la 25 iunie 1955. Mai important în scenariu era un text de mulţumire guvernanţilor care l-au amnistiat, după ce doctorul Haţieganu fusese pus să scrie negru pe alb: „de altcum pe Tine aceste categorii [ale amnistiaţilor] nu te exprimă, că nu aveai ce să-ţi reproşezi. Dar este un imbold şi pentru Tine – ca pentru atâţia alţii – ce s-au reîntors la rosturile lor şi lucrează nestingherit” (Cluj, 29 ianuarie 1956).

Spre regretul celor care şi azi suferă din pricina neîntoarcerii în ţară a exilaţilor, Eliade şi Vintilă Horia invitaţi să revină „acasă”, niciunul din cei doi scriitori universali n-au dat curs invitaţiilor extrem de insistente, ambii zor-nevoie poftiţi (măcar) să adere la Asociaţia „România”.

După ce vorbise la un Simpozion despre „nevoia românească de martiri”, Sorin Lavric îi spunea lui Claudiu Târziu că pe sine se vede în acelaşi timp ca un „şobolan mistuit de pofte lumeşti” şi ca un „iepure versatil trăgând speriat cu ochiul la ce spun puternicii zilei” (vezi interviul din „Formula As”, 2011; a se vedea şi Isabela Vasiliu-Scraba, *Acad. M. Eliade şi neoiobăgia ideologică post-decembristă*), în „Acolada”, Satu Mare, Anul X, martie 2016, nr.3/100, p.16).

Rozător în ambele situaţii, Sorin Lavric l-a „ronţăit” în „România literară” pe Vintilă Horia sub pretextul că ar recenza volumul *Memoriile unui fost săgetător* (Ed. Vremea, 2015).

Premiat de Academie la câţiva ani după premierea lui Ciomoş (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *O carte premiată sub şocul „sperieturii cu termeni greceşti”: Virgil Ciomoş, Timp şi eternitate, 2000*), de lectura cărţilor lui Sorin Lavric m-a scutit chiar autorul lor, cu care s-a întâmplat să schimb două vorbe pe tema gândirii lui Noica. Din bibliografia obligatorie a doctoratului său pe tema filozofiei noiciene, universitarul Lavric n-a dat semne că a rămas cu prea mult. Poate doar cu înclinaţia de a ridica în slăvi himerica „Şcoală de la Păltiniş” negată de însuşi Noica (cf. Isabela Vasiliu-Scraba, *Himera Şcolii de la Păltiniş ironizată de Noica* ; http://www.agero-stuttgart.de/REVISTA-AGERO/CULTURA/Himera%20scolii%20de%20la%20Paltinis%20ironizata%20de%20Noica.htm.; vezi şi Isabela Vasiliu-Scraba, *Himera discipolatului de la Păltiniş*; on-line https://blogideologic.wordpress.com/2013/04/08/isabela-vasiliu-scraba-himera-discipolatului-de-la-paltinis/) şi, mai ales, cu tendinţa de a folosi idei noicene în folos propriu, sau punându-le pe seama directorului său, Gabriel Liiceanu, cum s-a întâmplat în recenzia făcută cărţii despre seducţie din 2007 (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Parabola orbilor, sau PhiloZofia în comunism şi post-comunism* ; https://www.scribd.com/doc/191854153/IsabelaVScrabaNoicaLavricLiiceanu).

Relativ recent, în folos propriu a uzat Sorin Lavric de scrisul lui Noica într-un text despre „satirul” Vintilă Horia. Lavric a recenzat unul din volumele scriitorului universal Vintilă Horia pe care (într-un mod nepotrivit) l-a perceput ca fiind „mai iubitor de natură decât de oameni”. Recenzia şi-a axat-o de la început pe echivocul ideii (noiciene ?) că la unii autori „nervul creaţiei depăşeşte puterea expresiei” (Sorin Lavric, *Taurul magic*, vezi „România literară”, ian. 2016).

Pe vremea când nu se găsea prin librării nici un volum al gânditorului trăirist Mircea Vulcănescu, într-o „amintire despre Mircea Vulcănescu” (filozof scos cu de-a sila din cultura românească, vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Imaginea oficială asupra filozofiei româneşti*, în vol. Isabela Vasiliu-Scraba, *Propedeutică la eternitate*, Slobozia, 2004, pp.112-129), Constantin Noica remarca la prietenul său o disproporţie între creativitate şi creaţie, prima atât de puternică încât ar fi împiedicat creaţia propriu-zisă (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *„Scăparea prin tangentă”, sau Constantin Noica şi Mircea Vulcănescu*, în „Convorbiri literare”, Iaşi, Anul CXXXV, dec. 2001, Nr. 12/ 72, p.6).

Cu disproporţia dintre creativitate (/nervul creaţiei) şi creaţie (/puterea expresiei) Lavric s-a aflat (întâmplător ?) pe aceeaşi traiectorie de gând cu filozoful de la Păltiniş.

Amintirea pusă pe hârtie de Noica la cererea soţiei filozofului ucis în temniţa Aiudului (cf. Isabela Vasiliu-Scraba, *Martirii închisorilor în viziunea lui Mircea Eliade şi a Părintelui Arsenie Boca*, în rev. „Tribuna” (Cluj-Napoca), nr. 255/2013, pp.9-10) a fost publicată în „Almanahul literar 1984” (apărut în decembrie 1983, pp.36-37) sub însemnul „C. Noica -70 de ani” întrucât într-adevăr fusese scrisă în 1979, deşi tipărirea articolului a mai necesitat în comunism trecerea a patru ani de zile spre a se ajunge la... anul „Mircea Vulcănescu” în care s-a publicat integral *Dimensiunea românească a existenţei* (1943, republicată în 1983, vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Anul 1983 a fost „anul M. Vulcănescu”*, în „Convorbiri literare”, Iaşi, Anul CXXXV, aprilie 2001, Nr. 4, p.38).

Trăgând iepureşte cu ochiul la puternicii zilei, Sorin Lavric şi-a înseilat recenzia la volumul Vintilă Horia, *Memoriile unui fost săgetător* (Ed. Vremea, Bucureşti, 2015) în „anul Vintilă Horia”. De astă dată când s-au împlinit o sută de ani de la naşterea universalului scriitor Vintilă Horia (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Receptarea românească a primului scriitor străin laureat cu Premiul Goncourt*).

Isabela VASILIU-SCRABA